

DIMENSIUNEA HERMENEUTICĂ A EDUCAȚIEI MUZICALE

Margarita TETELEA, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din
Bălți

Summary: *Hermeneutic interpretation of a musical image requires not only the pupil's intellectual background, but also the emotional and psychological affective, thereby building a beautiful soul. These problems were revealed in the creation of great teachers, musicians Hermann Kretzschmar (Germany) and Kabalevskii Dmitry (Russia). Comparative approach to music education concepts of these great personalities give us opportunity to see that both systems created, both in Germany in the early twentieth century and in Russia in the late twentieth century have the idea of a hermeneutic dimension of the process of establishing the music-pupil relationship. A hermeneutical analysis of the music claims a mixed landing: historical – the students will be able to determine the historical period, the aesthetical current of the musical work, important biographical data of the composer, circumstances that influenced the appearance of the musical work if necessary; musicological – the musical style, musical form, the content of the musical form, the elements of the musical language are studied; aesthetical aspects – that is able to form a personal attitude regarding the musical work.*

Key-words: *musical hermeneutics, comparative study, music education, music image, music speech.*

Hermeneutica muzicală, în virtutea importanței sale pentru întreaga artă muzicală, este privită astăzi și din perspectiva abordării ei științifico-metodice, în special în sistemul educațional modern.

Problema hermeneuticii muzicale a fost abordată, începând cu secolul XIX, în contextul diverselor sisteme. Studiul în cauză se realizează în funcție de domeniul pe care-l reprezintă: hermeneutica în contextul educației muzicale. Astfel ne propunem să tratăm conceptul de hermeneutică muzicală de pe pozițiile sistemului modern european de educație muzicală. La stabilirea acestui sistem, apariția și dezvoltarea căruia pornește din Germania începutului sec. XX, stau ideile muzicologului și pedagogului Herman Kretzschmar, care este concomitent și autorul conceptului de hermeneutică muzicală, constituit în estetica germană tot la începutul secolului XX.

Herman Kretzschmar se consideră și ca fondator al sistemului de educație muzicală, care a cuprins cu o competență excepțională întreg orizontul științific, artistic și practic al educației muzicale de la începutul secolului XX. Ca urmași ai ideilor sale îi putem numi pe Leo Kestenberg (Germania), Boris Asafiev (Rusia), George Breazu (România), Zoltan Kodaly (Ungaria) și această succesiune de personalități notorii în domeniul artei și educației muzicale europene poate fi prelungită cu numele compozitorului și pedagogului rus sovietic Dmitrii Kabalevskii.

Dmitrii Kabalevskii a fost autorul unui nou concept de educație muzicală, pe care a realizat-o în decurs de cca 30 de ani. Pe lângă aceasta a mai deținut, în decurs de 16 ani, și postul de președinte de onoare al ISME (Societatea Internațională de Educație Muzicală), iar fondatorul acestei societăți (ISME) în 1953 a fost muzicologul și pedagogul german Leo Kestenberg, discipolul lui Herman Kretzschmar la Conservatorul din Leipzig.

Astfel, printr-o abordare comparată, ne-am propus să cercetăm nu numai premisele stabilirii actualului sistem de educație muzicală, dar și a ideilor ce au stat la bazele fondării lui. Cercetările efectuate ne permit să desprindem mai multe concepte, printre care și cel de hermeneutică muzicală, care determină ideile muzical-pedagogice și estetice ale lui Herman Kretzschmar la începutul secolului XX și ale lui Dmitrii Kabalevskii la sfârșitul secolului XX, ambii fiind supranumiți i titani ai domeniului muzical-pedagogic european.

Muzicologul, dirijorul, savantul și pedagogul german Herman Kretzschmar a cercetat, descoperit și fundamentat condițiile realizării unei educații muzicale în baza frumosului muzical și a conceput ideea unei hermeneutici muzicale. Bazele științifice ale hermeneuticii muzicale Kretzschmar le stabilește în studiile sale, unde explică: „Hermeneutica muzicală este un fel de estetică muzicală aplicată, care tinde să stabilească (într-o operă de artă muzicală) sensul și conținutul de idei cuprinse în forme, să caute sub carne sufletul, să dovedească în fiecare fragment al unei opere de artă sâmburul de gândire, să bănuiască și să interpreteze întregul din cea mai clară cunoaștere a celor mai mărunte amănunte folosind toate mijloacele ajutoare, ținând la îndemână pregătirea specială, cultura generală și darurile personale” (Breazu 2013: 238).

Explicația și intențiile de înțelegere a conceptului său de hermeneutică se descoperă în fundamentarea lor teoretică și în aplicarea practică în vasta sa propagare și educație muzicală a poporului. Conform conceptului de hermeneutică a lui Hermann Kretzschmar, ascultătorul caută să explice, să distingă rațional și să exprime în termeni aleși, poetici conținutul de mișcări sufle-

tești, de idei și imagini, dezvăluite în lucrarea muzicală. Prin conceptul de hermeneutică muzicală, Kretzschmar mai urmărește subiectivismul romantic prin trăirea individuală, personală, cât mai proprie și mai intensă a demersului muzical, excluzând din acest act tehnica muzicală. În așa mod, Kretzschmar concepe ideile hermeneuticii muzicale, stabilind bazele ei teoretice și științifice în două studii ale sale, publicate în 1902 și 1905. Cu denumirea „Îndemnuri” au fost publicate rezultatele îndelungatelor sale studii și experiențe practice de educație muzicală. Documentele asupra vieții și activității lui Kretzschmar demonstrează că, prin personalitatea sa, a impus hotărâtor o organizare a vieții muzicale germane de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, iar preocupările sale asupra rolului educativ al muzicii au condus la crearea sistemului modern de educație muzicală.

Ilustru dirijor de cor și de orchestră, filolog, deținător de posturi solide de profesor și manager în diverse instituții superioare din Rostoch, Leipzig, Berlin, Kretzschmar totdeauna a simțit ne-voia de a „tălmăci, de a comenta și explica textul muzical al operelor muzicale” (Breazul 2003: 239). În consecința acestor frământări ample și îndrumări muzicale, Kretzschmar alcătuiește așa numitele „Fuhrer” – niște ghiduri muzicale, ce înlocuiau sau completau programele concertelor pe care el le dirija. Mai târziu apar trei volume impunătoare „Fuhrer durh den konzertsall” (Că-lăuză prin sala de concert), conținutul cărora prezenta analiza și explicarea muzicii pentru înțele-gerea simplului ascultător a „simfoniilor, suitelor, pasiunilor, meselor, imnurilor, psalmilor, mo-tetelor, cantatelor, oratoriilor și lucrărilor profane pentru cor ale întregii literaturi muzicale a lu-mii” (Breazul 2003: 239). George Breazul numește această activitate amplă a marelui pedagog-muzician „încurajare a hermeneuticii muzicale... și închegare teoretică a îndelungatelor studii și experiențe practice de educație muzicală” (Breazul 2003: 239). Deși Kretzschmar afirma scopul acestor volume în mod categoric ca o contribuție, în primul rând, la educația muzicală a poporului său, totuși ele au servit mult timp ca „cele mai sigure izvoare pentru istoria genurilor muzicale” (Breazul 2003: 239), dar și pentru dezvoltarea de mai apoi a științei despre hermeneutica muzicală.

O astfel de tălmăcire a muzicii se desprinde din creația lui Tomas Mann, care în romanul său „Doctor Faustus”, prin intermediul eroului Vendel Kretzschmar, determină sensul muzicii de pe pozițiile hermeneuticii: „Kretzschmar... a cântat impecabil, uneori intervenind în interpretare pentru a relata conținutul imagistic al sonatei” (Mann 1975: 82), în special a descris episodul interpretării sonatei nr. 32, op. 111 a lui Beethoven. Și în cărțile lui Romen Rolan, care se edi-tează la începutul sec. XX, inflexiunile muzicologice sunt adresate către ascultătorul meloman și nu către cel profesionist.

Ideile hermeneuticii muzicale își continuă dezvoltarea în muzicologia contemporană prin savanți: Carl Dahlhaus (Germania) – „Beitrag zur musicalischen hermeneutik”, Moris Bonfeld (Rusia) – „Музыкальная герменевтика и проблема понимания музыки”, Diana Moș (România) – „Introducere în hermeneutica discursului muzical”.

Astfel, în preocupările sale științifice asupra muzicii și al rolului ei educativ, Hermann Kretzschmar ajunge la deținerea rolului hotărâtor în organizarea vieții muzicale germane de la începutul secolului XX. Ideile sale estetico-muzicale, fiind apreciate în lumea științifică și titlul său de „profesor ordinar” de știință a muzicii la Universitatea din Berlin, apoi cele mai înalte posturi de răspundere ale artei și științei muzicale (directorul muzical (Generalmusikdirektor) la Universitatea din Rostock, profesor la Universitatea și Conservatorul din Leipzig, Director al Institutului academic de muzică bisericească) l-au determinat până la urmă ca cel mai frecvent reprezentant al educației muzicale germane de la începutul secolului XX. În așa mod, Hermann Kretzschmar stabilește și definește principiile sistemului modern de educație muzicală, astfel fundamentând o nouă direcție în dezvoltarea spirituală a secolului XX. Întreaga sa activitate artistică, științifică și pedagogică este ghidată de credința neștrămutată în valoarea etică a muzicii și în rolul ei pentru transformarea și înobilarea omului.

În acest sens, tendințele sale de înțelegere, explicație și tălmăcire hermeneutică a muzicii se pot verifica în fundamentarea teoretică și aplicarea practică a rolului muzicii în școală: „Soarta muzicii germane se hotărăște în școala germană”. Această proclamație a lui Kretzschmar a intro-dus un flux de înnoire, a trezit interesul multor personalități marcante în cultura muzicală și a de-terminat calea reformelor radicale, care s-au realizat mai apoi în învățământul muzical din școli-le germane și a celor din țările europene (mai ales e remarcabilă aici reforma învățământului mu-zical românesc a lui George Breazul, realizată, în mare măsură, după ideile muzical-pedagogice germane de la începutul secolului XX, fiind apreciată la Primul

Congres Mondial de Educație Muzicală de la Praga din 1936, realizat tot de Leo Kestenberg).

Ca inițiator al reformelor de atunci, dar și colaborator al autorităților școlare, Hermann Kretzschmar contribuie esențial la stabilirea unui sistem integrat de educație muzicală, atât la nivel de structură, cât și la nivel de conținut. Astfel pornește mai întâi de la fixarea scopului învățământului muzical potrivit idealului cultural al poporului german. În memorandumul său din 1900, pe care el îl înaintează autorităților în numele „Societății generale de muzică germană”, el declară că „viitorul muzicii germane și siguranța rezervelor ei depind de învățământul muzical din școlile publice” (Breazu 2003: 243). Ideile sale din acest memorandum țin și de proclamarea muzicii în școală ca obiect de artă, nu ca o disciplină tehnică, ci ca o dexteritate realizată de „maestri”.

Un nou avânt în dezvoltarea conceptului de educație muzicală Europeană, proclamat de Herman Kretzschmar la începutul sec. XX, a fost realizat și de către alți mari pedagogi-muzicieni europeni pe parcursul sec. XX. Unul din ei este Dmitrii Kabalevskii, compozitor și muzicolog rus sovietic, care a activat în a II-a jumătate a secolului XX. În activitatea sa de compozitor și dirijor, Kabalevskii nu a putut rămâne indiferent față de rolul și impactul muzicii asupra dezvoltării personalității copilului, dedicându-și întreaga creație componistică copiilor și tineretului, iar creația sa muzical-pedagogică, la o anumită perioadă a vieții, a fost axată pe elaborarea unui nou concept de educație muzicală. La baza acestui concept, Kabalevskii a propus și dezvoltat ideile pedagogului și muzicologului Boris Asafiev, care, la rândul său, a aplicat ideile sistemului muzical-pedagogic german la începutul secolului XX. Prin aplicarea *principiului tematismului*, în elaborarea unui nou Program de Educație muzicală, Dmitrii Kabalevskii urmează calea tâlmăcirii hermeneutice a muzicii în cunoașterea și perceperea acesteia.

Astfel, constatăm că în creația sa pedagogică fundamentală „Programa la Muzică”, Dmitrii Kabalevskii reflectă ideile proclamate în domeniul educației muzicale europene la începutul sec. XX. Iar prin personalitatea lui Hermann Kretzschmar și competența sa excepțională conchidem faptul că la începutul secolului XX în Germania are loc stabilirea ideilor unui nou sistem de educație muzicală modernă, la baza căreia a stat hermeneutica muzicală.

Bibliografie:

1. Breazu, George, *Hermann Kretzschmar și educația muzicală*. // Pagini din Istoria muzicii Românești. Vol. VI. Ediție îngrijită și prefăcută de Vasile Vasile, Editura muzicală, 2003.
2. Moș, Diana, *Introducerea în hermeneutica discursului muzical*, în „Muzica”, nr. 2, 2002.
3. Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, București, Humanitas, 1995.
4. Șleiermacher, Friedrich, *Hermeneutica*, Iași, Polirom, 2001.
5. Бонфельд, Морис, *Музыкальная герменевтика и проблема понимания музыки*, в „Harmony” Международный музыкально-культурологический журнал, №10, 2011.
6. Брайнин, Валерий, Нойман Роберт, *Музыкально-педагогическое образование в современной Германии и Болонский процесс*, „Музыка в школе” Научно-методический журнал, № 3, 2007.
7. Гуренко, Елена, *Проблемы художественной интерпретации*, Новосибирск, 1982.
8. Манн, Томас, *Доктор Фаустус*, Москва, Художественная литература, 1975.